

SPORMETRE

The Journal of Physical Education and Sport Sciences
Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi

DOI: 10.33689/spormetre.1165347

Geliş Tarihi (Received): 23.08.2022

Kabul Tarihi (Accepted): 19.09.2022

Online Yayın Tarihi (Published): 30.09.2022

FARKLI BRANŞ SEYİRCİLERİNİN ZORBALIK VE SİBER ZORBALIK DAVRANIŞLARININ BAZI DEĞİŞKENLER BAKIMINDAN İNCELENMESİ*

Caner Cengiz^{1†}, Mehmet Aydoğan², Mert Mazhar Erduran²

¹Ankara Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, ANKARA

²Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, ANKARA

Öz: Bu araştırmanın amacı, farklı branş spor seyircilerinin siber zorbalık davranışlarının incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda, çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Ayrıca, durum tespiti yapılacağı için çalışma, betimsel niteliktedir. Araştırmanın evrenini, spor seyircileri oluştururken, örneklemini ise rastgele yöntemle seçilmiş ve farklı branşlarda spor seyircisi olan 1029 katılımcı oluşturulmuştur. Çalışmada veri toplama aracı olarak, kişisel bilgi formu ve Karaca (2019) tarafından geliştirilen ve spor seyircilerinin sözel zorbalık, fiziksel zorbalık ve siber zorbalık davranışları ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde betimsel analiz, Independent Simple T-testi ve One Way ANOVA testleri kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, erkek seyircilerin zorbalık ve siber zorbalık düzeyleri kadınlara göre daha yüksek bulunmuştur. Branşlara bakıldığında, "futbol seyircilerinin zorbalık ve siber zorbalık düzeylerinin" diğer branşlardan yüksek olduğu görülmüştür. Yaş ilerledikçe, gelir seviyesi arttıkça ve eğitim düzeyi arttıkça zorbalık ve siber zorbalık düzeyinin azaldığı, Taraftar derneği üyesi seyircilerin zorbalık ve siber zorbalık düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca müsabaka izleme şeklinin zorbalık ve siber zorbalık düzeyine etki etmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Siber zorbalık, zorbalık, seyirci, futbol

INVESTIGATION OF BULLYING AND CYBERBULLYING BEHAVIORS OF DIFFERENT BRANCHES IN TERMS OF SOME VARIABLES

Abstract: The purpose of this research is to examine the cyberbullying behaviors of different sports spectators. For this purpose, relational screening model was used in the study. In addition, due to the fact that due diligence will be made, the study has a descriptive nature. While the universe of the research consists of sports spectators, the sample consists of 1029 participants who are randomly selected and who are sports spectators in different branches. The personal information form developed by the researcher and the verbal bullying, physical bullying and cyber bullying behavior scale of sports spectators developed by Karaca (2019) were used as data collection tools in the research. Descriptive analysis, Independent Simple T-test and One Way ANOVA tests were used in the analysis of the data. According to the results of the research, bullying and cyberbullying levels of male audience members were found to be higher than female audiences. Looking at the branches, it was seen that the bullying and cyberbullying levels of football spectators were higher than other branches. It has been determined that as the age increases, the level of bullying and cyberbullying decreases as the income level increases and the level of education increases, and the bullying and cyberbullying levels of the audience members of the Fan Association are higher. In addition, it was concluded that the way of watching the match did not affect the level of bullying and cyberbullying.

Key Words: Bullying, cyberbullying, spectators, football

* Bu çalışma 17-20 Mayıs 2022 tarihinde düzenlenen "8. Uluslararası Bilim Kültür ve Spor Kongresi'nde" sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

† Sorumlu Yazar: Caner CENGİZ, Öğr. Gör. Dr., E-mail: Caner.cengizz@gmail.com

ÖZET

Zorbalık tanımı, elde edilmeye çalışan gücü saldırganlık yoluyla kazanmaya çalışmak ve duygusal, sosyal ve fiziksel olarak saldırıya mağruz kalan bireyi zayıf düşüren davranışların toplamıdır. (Vanderbilt ve Augustyn, 2010)

Milli Eğitim Bakanlığı zorbalığı fiziksel yada sosyal yönüyle gücü olan kişinin, güçsüz veya daha az güce sahip olan kişi yada kişilere uyguladığı taciz olarak tanımlar. Bu tanıma ek olarak, fiziksel taciz, sözlü taciz, kasıtlı olarak eziyet etme ve manipülasyon gibi tehdit metotları da vardır (Utkulu, Tanrikulu, Demirel ve Kuzucu, 2007).

Rigby (2007) zorbalığı bireyin zarar verme amacıyla sürekli olarak zarar verici eylemlerde bulunması, zorbalığa maruz kalan ile zorbalık yapan kişinin arasında ki güç eşitsizliği ve bu eşitsizliği zorba kişinin kendi lehine kullanması, zorba kişinin keyif alarak saldırgan davranışlarda bulunması, zorbalığa maruz kalmış kişinin ise bu eylemler karşısında tepkisiz kalıp kabullenmesi ve kendini baskı altında hissetmesi gibi durumların bir arada yaşanması olarak tanımlamıştır.

Küçük düşürücü söz ve davranışlarda bulunma, alay etme, kişilere lakap takma, bireyi dışlama ve atma, kişiler arasında gerçeklik payı olman söylentiler çıkarma, fiziksel ve duygusal zarar verme zorbalık olarak bilinmektedir (Bridge, 2010). Kişilerin zorbalık davranışı sergilemelerinde psikolojik sorunları gizleme (mutsuzluk, sevgi eksikliği, yetersizlik duygusu, aşağılanma duygusu ve korkuları) belirli başarı duygularındaki eksikliklerdir (Bridge, 2010).

Siber zorbalık, bireye zarar vermeyi amaçlayan, kasıtlı ve tekrarlar biçimde dijital araçlar ile dijital ortamda gerçekleşen saldırgan davranışlardır (Tokunaga, 2010).

İnternet ya da diğer iletişim araçları vasıtasıyla zararlı resim veya mesaj göndermek ya da sosyal saldırganlık davranışları sergilemek siber zorbalık olarak tanımlanır (Willard, 2007). Diğer bir tanımda siber zorbalık, bilgi iletişim teknolojileri kullanılarak kişi ya da gruba yapılan ilişkisel veya teknik tarzda zarar verme davranışlarının tamamı olarak tanımlanmaktadır (Arıca, 2011)

Teknoloji aracılığıyla zorbalık eyleminde bulununlar siber zorba, bu eylemlerden zarar gören kişi ya da kişiler ise siber mağdur olarak ifade edilir (Betts, 2015). Bu bağlamda, isimsiz olarak gizli gönderilen spam e-postalar, gizli telefon çağrıları, hakaret ve tehdit içeren e-posta ve mesajlar, kişi ya da grubu lekelemeyi amaçlayan görüntü, ses, virüslü dosyalar ve metinler siber zorbalık olarak kabul edilir. (Arıca, 2009).

Diğer bireylerin amaçlı bir şekilde zarar uğraması için, tek başına veya grupça iletişim araçları yoluyla (sosyal medya, e-mail, mesaj vd.) istemli ve kasıtlı olarak sürekli hareket halinde olmaktır (Arıca, 2009). Bu kavramın, yorumlamalarının tümünde isteyerek ve sürekli bir tekrarlama durumu söz konusudur, bu tekrarlama günümüzde teknolojik olarak yer göstermektedir. Tekrarları yapan grup veya birey arasında güç dengesinin olması siber zorbalık kavramını ortaya çıkarmaktadır.(Li, 2007).

Spormetre Beden Eğitimi Farklı Branş Seyircilerinin Zorbalık ve Siber Zorbalık Davranışlarının Bazı Değişkenler Bakımından İncelenmesi ve Spor Bilimleri Dergisi Cilt:20 Sayı:3, Sayfa:168-181'de yayımlanmış olan "" başlıklı ve yazarları "Caner CENGİZ, Mehmet AYDOĞAN, Mert Mazhar ERDURAN" olan makale yazarların arasında çıkan ihtilaf ve çıkar çatışmasından dolayı geri çekilmiştir. Makale Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi'nde yayından çekilmiş/kaldırılmış olduğundan söz konusu makalenin Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi'nde yayımlanmamış sayılması, makale ve içeriği için Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi'nin kaynak ve referans olarak gösterilmemesini rica ederiz.

BİR KAVRAM OLARAK, SİBER ZORBALIKTA VAR OLAN OLUMSUZ VE AŞAĞILAYICI TAVIRLAR, SİBER ZORBALIK ÜSTÜ ZORBALIK hareketlerin bireylere erişme ve yayılma etki hızı bakımından, öteki zorba davranışlardan farklı olarak karşımıza çıkar. Etkisi o kadar büyüktür ki saniyeler içerisinde milyonlara erişim sağlayabilecek potansiyelindedir. Bu potansiyel ortaya çıktığında hatırlanması ve uygulanması daha basittir (Dooley, Pyzalski, ve Cross, 2009; Patchin ve Hinduja, 2012; Shariff, 2007). Davranış olarak interneti kullanması, sosyal yaşantısıyla benzerlikler gösterir. İnsanlarla olan iletişimi iyi olan bireyler sanal ortamlarda da bir üstünlük kurmaktadırlar (Li, Smith ve Cross, 2012; Smith, 2011).

Davranış olarak siber zorbalığı ele aldığımızda aşağıdaki örnekler söylenebilir (Topcu ve Erdur, 2007.):

- Kişiler ile ilgili gerçeği yansıtmayan ifadeler,
- Zorbalıktan müzdarip bireylerin sosyal medya yoluyla hakaret yarı ve tehdit unsuru barındıran ifadeler kullanma,
- Cep telefonu yolu ile ya da mail atarak aşağılayıcı, cinsel içerikli ifadeler ve şiddet dolu mailler-mesajlar atma,
- Kişilerden bağımsız ve izin almadan uygun olmayan fotoğraflarını çekme,
- Sebepsiz bir şekilde bireyleri öteleme ve sosyal sohbet sitelerinden dışlama,
- İnsani değerleri aşağılayıcı internet siteleri kurarak bireylerin görüntülerini dağıtma.

Günümüzde var olan teknoloji kavramı ve bu kavramın uygulayıcısı olan teknolojik araçları kötüye kullanarak, ortaya çıkan zorbalık kavramı siber zorbalık olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkemizde de gelişen teknoloji ile birlikte bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Uygulama olarak siber zorbalığın sıkça karşımıza çıkan örnekleri (Harmon, 2004);

- Kullanıcı adı olmadan yapılan yorumlar,
- Cinsel içerikli konular ile ilgili fotoğraf, videolar ve bireyleri aşağılayıcı tavırlar,
- Herhangi bir şekilde üye girişi yapmadan erişim izni olan internet sitelerinde gezinerek, olumsuz ve kötü yorumlar yapma,
- İzinsiz bir şekilde insanların bilgilerini internet ortamına sunma,
- Hor görme.

Bu bilgiler ışığında, bu araştırmada, farklı spor branşları seyircilerinin zorbalık ve siber zorbalık davranışlarının bazı değişkenler bakımından incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırma ilişkisel tarama modelindedir. Bu tarama modeli, iki ya da ikiden çok sayıda değişkenler arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleri şeklinde tanımlanabilir (Karasar, 2007). Ayrıca araştırma; farklı branş sporcularının zorbalık ve siber zorbalık davranışları ile ilgili durum tespiti yapılacağından dolayı betimsel nitelik taşımaktadır.

Evren-Örneklem

Araştırmanın evrenini, farklı branşlarda seyirci olarak spor faaliyetlerine katılan spor seyircileri oluştururken, araştırmanın örneklemini ise basit tesadüfi yöntemle seçilmiş ve farklı branşlarda

Spor metre Beden Eğitimi Farklı Branş Seyircilerinin Zorbalık ve Siber Zorbalık Davranışlarının Bazı Değişkenler Bakımından İncelenmesi ve Spor Bilimleri Dergisi Cilt:20 Sayı:3, Sayfa:168-181'de yayımlanmış olan "" başlıklı ve yazarları "Caner CENGİZ, Mehmet AYDOĞAN, Mert Mazhar ERDURAN" olan makale yazarların arasında çıkan ihtilaf ve çıkar çatışmasından dolayı geri çekilmiştir. Makale Spor metre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi'nde yayımdan çekilmiş/kaldırılmış olduğundan söz konusu makalenin Spor metre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi'nde yayımlanmamış sayılması, makale ve içeriği için Spor metre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi'nin kaynak ve referans olarak gösterilmemesini rica ederiz.

spor seyircisi olan 1029 katılımcı mevcuttadır. Bu tür örneklemde her elemanın örneğe girme şansı eşittir. Dolayısıyla hesaplamalarda da her elemana verilecek ağırlık aynıdır (Arıkan, 2004, s.141). Bu tür örnekleme, araştırmacının saptanan örneklem büyüklüğüne göre herhangi bir şekilde evrenin bir parçasını seçmesidir. Örneğin herhangi bir fakülteye gidip saptanacak sayıda rastlanan öğrenciyi örnekleme alma gelişigüzel örneklemedir (Arlı ve Nazik, 2001:75).

Veri Toplama Araçları

Araştırma esnasında, Kişisel Bilgi Formu, Zorbalık Davranış ölçeği ve siber zorbalık ölçeği kullanılarak veriler toplanmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkenleri hakkında veri toplamak amacıyla oluşturulan Kişisel Bilgi Formu 7 sorudan oluşmaktadır.

Bu araştırmada, Karaca (2019) tarafından geliştirilen "Spor Seyircilerinin Sözel, Fiziksel Zorbalık Davranışı Ölçeği" kullanılmıştır. Yapı geçerliği ve faktör analizi geliştiren tarafından yapıldıktan sonra ölçek sözel ve fiziki zorbalık olmak üzere 2 alt boyuttan oluşturulmuştur. Ölçek 5' li Likert Tipinde oluşturulmuş olup, toplam 15 soru bulunmaktadır. 1,2,3,4,5,6,7. sorular sözel zorbalık alt boyutu, 8,9,10,11,12,13,14,15. sorular ise fiziksel zorbalık alt boyutunu oluşturmaktadır.

Siber zorbalık ölçeği Karaca (2019) tarafından geliştirilmiştir. Yapı geçerliği ve faktör analizi geliştiren tarafından yapıldıktan sonra ölçek boyut ve 7 maddeden oluşan 5' li likert tipinde oluşturulan bir ölçektir.

Araştırmada veri toplamak amacıyla "Kişisel Bilgi Formu", "Spor Seyircilerinin Sözel, Fiziksel Zorbalık Davranışları Ölçeği" ve "Spor Seyircilerinin Siber Zorbalık Davranışları Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçek formları Google Formlar aracılığı ile örneklem grubuna uygulanmıştır. Google Formlar üzerinden kaydedilen veriler daha sonra araştırmacı tarafından kişisel bilgisayara kaydedilmiş ve SPSS 25.0 programına aktarılmıştır. Google form üzerinden toplanan verilerde herhangi bir kayıp veri olmamıştır. Araştırmada elde edilen 1029 veri de araştırmaya dahil edilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırma dahilinde toplanan veriler SPSS 25.0 programına işlenerek analize hazır hale getirilmiştir. Veri analizi yapılmadan önce toplanan veriler için hangi istatistiksel testlerin uygun olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır. Maddelerin çarpıklık ve basıklık değerleri hesaplanmıştır. Çarpıklık ve basıklık değerlerinin normal dağılım gösterdiği görülmüş ve parametrik testler uygulanmıştır. Veriler normal dağılım gösterdiğinden dolayı 2 değişkenli analizlerde T Testi, ikiden fazla değişkeni olan analizlerde ise One Way Anova testi kullanılarak analizler elde edilmiştir. Ayrıca grup varyanslarının eşit dağıldığı durumlarda, ortalama puanlarının çoklu karşılaştırmasında Tukey HSD testi kullanılmıştır.

Spormetre Beden Eğitimi Farklı Branş Seyircilerinin Zorbalık ve Siber Zorbalık Davranışlarının Bazı Değişkenler Bakımından İncelenmesi ve Spor Bilimleri Dergisi Cilt:20 Sayı:3, Sayfa:168-181'de yayımlanmış olan "" başlıklı ve yazarları "Caner CENGİZ, Mehmet AYDOĞAN, Mert Mazhar ERDURAN" olan makale yazarların arasında çıkan ihtilaf ve çıkar çatışmasından dolayı geri çekilmiştir. Makale Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi'nde yayından çekilmiş/kaldırılmış olduğundan söz konusu makalenin Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi'nde yayımlanmamış sayılması, makale ve içeriği için Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi'nin kaynak ve referans olarak gösterilmemesini rica ederiz.

BULGULAR

Tablo 1. Katılımcıların demografik bilgilerine dair frekans analizi

Cinsiyet	n	%	Gelir Düzeyi		
Erkek	686	33,3	Geliri yok	306	29,8
Kadın	343	66,7	1-4500 TL	63	6,1
Eğitim Durumu			4501-7500	36	3,5
İlköğretim	48	4,7	7501-10000 TL	27	2,6
Lise	298	29	10001 TL ve üzeri	597	58,0
Üniversite	570	55,4	Branş		
Lisansüstü	113	11	Basketbol	221	21,5
Dernek üyeliğiniz var mı?			Voleybol	184	17,9
Evet	173	16,8	Hentbol	243	23,6
Hayır	856	83,2	Futbol	239	23,2
Müsabakaları nasıl izlersiniz?			Diğer	142	13,8
Oturarak	564	54,8	Yaş		
Ayakta	67	6,5	18-25 yaş	291	28,3
Önemli Pozisyonlar da Ayağa	257	25	26-31 Yaş	272	26,4
Kalkarım					
Bazen Oturarak, Bazen Ayakta	141	13,7	32 ve üzeri	466	45,3

Yapılan araştırmaya katılan bireylerin %33,3' ü erkek, %66,7' si ise kadınlardan oluşmaktadır. Katılımcıların yaş aralıklarına bakıldığında, %28,3' ünün 18-25 yaş, %26,4' ünün 26-31 yaş ve %45,3' ünün 32 yaş ve üzeri aralığında bulunduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların %4,7' si ilköğretim, %29' u lise, %55,4' ü üniversite ve %11' i lisansüstü düzeyinde eğitim almıştır. Katılımcıların gelir düzeylerine ilişkin frekanslara bakıldığında, %29,8' inin geliri olmadığı, %6,1' inin 1-4500 TL arasında, %3,5' inin 4501-7500 TL arasında, %2,6' sının 7501-10000 TL arasında ve %58' inin ise 10001 TL ve üzeri geliri olduğu görülmüştür. Katılımcıların %21,5' i basketbol, %17,9' u voleybol, %23,6' sı hentbol, %23,2' si futbol ve %13,8' i ise diğer branşlarda spor yapmaktadır. Katılımcıların %16,8' i taraftar derneğine üye iken, %83,2' si herhangi bir taraftar derneğine üye değildir. Araştırmaya katılan bireylerin %54,8' i müsabakaları oturarak, %6,5' i ayakta, yüzde 25' i önemli pozisyonlarda ayağa kalkarak ve %13,7' si ise bazen oturarak bazen ayakta izlediğini belirtmiştir.

Tablo 2. Spor seyircilerinin sözel, fiziksel ve siber zorbalıklarının cinsiyet değişkenine göre analizi

	Medeni Durum	N	X	S. S.	t	p
Sözel Zorbalık	Kadın	343	1,2324	,4775	-4,345	0,002*
	Erkek	686	1,6575	,68574		
Fiziki Zorbalık	Kadın	343	1,3454	,47536	-5,767	0,002*
	Erkek	686	1,5478	,77307		
Siber Zorbalık	Kadın	343	1,1113	,35725	-4,964	0,003*
	Erkek	686	1,2864	,62497		

*p<0,05

Araştırmaya katılan spor seyircilerinin zorbalık düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasında yapılan istatistiksel analizler sonucunda, "sözel zorbalık, fiziki zorbalık ve siber zorbalık" alt boyutlarında $p<0,05$ düzeyinde cinsiyetler arası anlamlı fark bulunmuş olup anlamlı farkın "sözel zorbalık, fiziki zorbalık ve siber zorbalık" alt boyutlarının tamamında, erkeklerin skorlarının kadınların skorlarından daha yüksek olmasından kaynaklandığı görülmüştür.

Spormetre Beden Eğitimi Farklı Branş Seyircilerinin Zorbalık ve Siber Zorbalık Davranışlarının Bazı Değişkenler Bakımından İncelenmesi ve Spor Bilimleri Dergisi Cilt:20 Sayı:3, Sayfa:168-181'de yayımlanmış olan ^{****} başlıklı ve yazarları "Caner CENGİZ, Mehmet AYDOĞAN, Mert Mazhar ERDURAN" olan makale yazarların arasında çıkan ihtilaf ve çıkar çatışmasından dolayı geri çekilmiştir. Makale Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi'nde yayından çekilmiş/kaldırılmış olduğundan söz konusu makalenin Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi'nde yayımlanmamış sayılmasını, makale ve içeriği için Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi'nin kaynak ve referans olarak gösterilmemesini rica ederiz.

Tablo 3. Spor seyircilerinin sözel, fiziksel ve siber zorbalıklarının yaş değişkenine göre analizi

	Yaş	N	X	S.S.	F	p	Tukey HSD
Sözel Zorbalık	18-25 ¹	291	1,6438	,86216	49,478	0,001*	1-2
	26-31 ²	272	1,3351	,54090			1-3
	32ve üzeri ³	466	1,1867	,37615			2-3
Siber Zorbalık	18-25 ¹	291	1,6125	,93122	31,864	0,001*	1-2
	26-31 ²	272	1,3508	,64728			1-3
	32ve üzeri ³	466	1,2245	,47616			2-3
Sözel Zorbalık	18-25 ¹	291	1,4351	,76885	28,484	0,002*	1-2
	26-31 ²	272	1,1703	,44253			1-3
	32ve üzeri ³	466	1,1535	,32541			

*p<0,05

Araştırmaya katılan spor seyircilerinin zorbalık düzeyleri ile yaş grubu değişkeni arasında yapılan istatistiksel analizler sonucunda, sözel zorbalık, fiziki zorbalık ve siber zorbalık alt boyutlarında p<0,05 düzeyinde yaş grupları arası anlamlı fark bulunmuştur. Sözel zorbalık alt boyutunda bulunan anlamlı farkın, 18-25 yaş aralığı ile 26-31 ve 32 ve üzeri yaş aralığı skorları ve 26-31 yaş aralığı ile 32 ve üzeri yaş aralığı skorları arasında bulunan farklılaşmadan kaynaklandığı görülmektedir.

Tablo 4. Spor seyircilerinin sözel, fiziksel ve siber zorbalıklarının eğitim durumu değişkenine göre analizi

	Eğitim Durumu	N	X	S.S.	F	p	Tukey HSD
Sözel Zorbalık	İlköğretim ¹	48	1,4832	,87157	8,575	0,001*	1-4
	Lise ²	298	1,4446	,75849			2-3
	Önlisans-Lisans ³	570	1,2735	,55773			4-2
	Lisansüstü ⁴	113	1,1565	,35137			
Fiziki Zorbalık	İlköğretim ¹	48	1,5337	1,0564	1,964	0,134	
	Lise ²	298	1,4220	,78188			
	Önlisans-Lisans ³	570	1,3538	,60264			
	Lisansüstü ⁴	113	1,3059	,47279			
Siber Zorbalık	İlköğretim ¹	48	1,3539	,90774	2,479	0,066	
	Lise ²	298	1,2594	,66129			
	Önlisans-Lisans ³	570	1,1764	,46324			
	Lisansüstü ⁴	113	1,1653	,38747			

*p<0,05

Araştırmaya katılan seyircilerin zorbalık düzeyleri ile eğitim durumu değişkeni arasında yapılan istatistiksel analizler sonucunda, sözel zorbalık alt boyutu ile eğitim durumu değişkeni arasında p<0,05 düzeyinde istatistiksel olarak farklılaşma olduğu saptanırken, fiziki ve siber zorbalık alt boyutları ile eğitim durumu değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığı görülmüştür. Bu sonuçlar göre, sözel zorbalık alt boyutunda, eğitim düzeyi yükseldikçe, zorbalık düzeyinin azaldığı görülmektedir.

Spormetre Beden Eğitimi Farklı Branş Seyircilerinin Zorbalık ve Siber Zorbalık Davranışlarının Bazı Değişkenler Bakımından İncelenmesi ve Spor Bilimleri Dergisi Cilt:20 Sayı:3, Sayfa:168-181'de yayımlanmış olan ^{****} başlıklı ve yazarları "Caner CENGİZ, Mehmet AYDOĞAN, Mert Mazhar ERDURAN" olan makale yazarların arasında çıkan ihtilaf ve çıkar çatışmasından dolayı geri çekilmiştir. Makale Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi'nde yayından çekilmiş/kaldırılmış olduğundan söz konusu makalenin Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi'nde yayımlanmamış sayılması, makale ve içeriği için Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi'nin kaynak ve referans olarak gösterilmemesini rica ederiz.

Tablo 5. Spor seyircilerinin sözel, fiziksel ve siber zorbalıklarının gelir durumu değişkenine göre analizi

Gelir Durumu		N	X	S.S.	F	p	Tukey HSD
Sözel Zorbalık	Geliri Yok ¹	306	1,4322	,71343	5,345	0,001	1-5
	1-4500 TL ²	63	1,3754	,56424			
	4501-7500TL ³	36	1,3265	,52175			
	7501-10000 TL ⁴	27	1,3355	,46235			
	10001 TL ve üzeri ⁵	597	1,2578	,59137			
Fiziki Zorbalık	Geliri Yok ¹	306	1,4754	,77844	2,765	0,003	1-5
	1-4500 TL ²	63	1,4437	,68153			
	4501-7500TL ³	36	1,3495	,49885			
	7501-10000 TL ⁴	27	1,2366	,60379			
	10001 TL ve üzeri ⁵	597	1,3354	,62247			
Siber Zorbalık	Geliri Yok ¹	306	1,2164	,58187	0,126	0,468	
	1-4500 TL ²	63	1,2134	,32536			
	4501-7500TL ³	36	1,2187	,43358			
	7501-10000 TL ⁴	27	1,1934	,46472			
	10001 TL ve üzeri ⁵	597	1,1855	,56057			

*p<0,05

Araştırmaya katılan seyircilerin zorbalık düzeyleri ile gelir durumu değişkeni arasında yapılan istatistiki analizler sonucunda, sözel zorbalık ve fiziki zorbalık alt boyutlarında alfa düzeyinde istatistiki olarak anlamlı fark bulunurken, siber zorbalık alt boyutu ile gelir durumu değişkeni arasında anlamlı fark bulunmadığı saptanmıştır. Sözel ve fiziki zorbalık alt boyutlarında bulunan anlamlı farkın geliri olmayan ve 10001 TL ve üzeri geliri olan bireylerin skorları arasında ki farklılıktan kaynaklandığı ve 10001 TL ve üzeri olan bireylerin zorbalık düzeylerinin geliri olmayan seyircilerin zorbalık düzeylerinden düşük olduğu görülmüştür.

Tablo 6. Spor seyircilerinin sözel, fiziksel ve siber zorbalıklarının branş durumu değişkenine göre analizi

Branş		N	X	S.S.	F	p	Tukey HSD
Sözel Zorbalık	Basketbol ¹	221	1,1654	,58767	5,325	0,001*	4-2
	Voleybol ²	184	1,1247	,43745			
	Hentbol ³	243	1,2175	,54337			
	Futbol ⁴	239	1,4334	,63587			
	Diğer ⁵	142	1,2656	,63135			
Fiziki Zorbalık	Basketbol ¹	221	1,2144	,65012	14,568	0,000*	4-1
	Voleybol ²	184	1,2048	,45854			
	Hentbol ³	243	1,2986	,43067			
	Futbol ⁴	239	1,6754	,87575			
	Diğer ⁵	142	1,3323	,65673			
Siber Zorbalık	Basketbol ¹	221	1,1245	,78135	6,578	0,001*	4-1
	Voleybol ²	184	1,0986	,29875			
	Hentbol ³	243	1,1721	,43585			
	Futbol ⁴	239	1,3912	,57636			
	Diğer ⁵	142	1,1225	,41647			

*p<0,05

Araştırmaya katılan seyircilerin zorbalık düzeyleri ile spor branşları arasına yapılan analizler sonucunda, sözel zorbalık alt boyutunda, futbol ile voleybol branşı seyircileri arasında anlamlı fark bulunduğu tespit edilmiştir. Skorlar incelendiğinde ise futbol seyircilerinin sözel zorbalık

Spormetre Beden Eğitimi Farklı Branş Seyircilerinin Zorbalık ve Siber Zorbalık Davranışlarının Bazı Değişkenler Bakımından İncelenmesi ve Spor Bilimleri Dergisi Cilt:20 Sayı:3, Sayfa:168-181'de yayımlanmış olan "" başlıklı ve yazarları "Caner CENGİZ, Mehmet AYDOĞAN, Mert Mazhar ERDURAN" olan makale yazarların arasında çıkan ihtilaf ve çıkar çatışmasından dolayı geri çekilmiştir. Makale Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi'nde yayından çekilmiş/kaldırılmış olduğundan söz konusu makalenin Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi'nde yayımlanmamış sayılmasını, makale ve içeriği için Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi'nin kaynak ve referans olarak gösterilmemesini rica ederiz.

duzeylerinin, voleybol seyircilerinin sözel zorbalık düzeylerinden anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür. Fiziki ve siber zorbalık alt boyutlarında ise futbol branşı seyircileri ile basketbol, voleybol, hentbol ve diğer spor branşı seyircileri arasında anlamlı fark bulunduğu tespit edilmiştir. Skorlar incelendiğinde ise fiziki ve siber zorbalık alt boyutlarında futbol branşı seyircilerinin zorbalık skorlarının basketbol, voleybol, hentbol ve diğer spor branşı seyircileri zorbalık skorlarından anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 7. Spor seyircilerinin sözel, fiziksel ve siber zorbalıklarının branş durumu değişkenine göre analizi

Dernek Üyeliği		N	X	S.s.	t	p
Sözel Zorbalık	Evet	173	1,6326	,98547	5,543	0,001
	Hayır	856	1,2358	,50767		
Fiziki Zorbalık	Evet	173	1,7434	1,0867	7,347	0,001
	Hayır	856	1,3235	,52856		
Siber Zorbalık	Evet	173	1,4937	,95035	5,325	0,001
	Hayır	856	1,1345	,40163		

*p<0,05

Araştırmaya katılan seyircilerin zorbalık düzeyleri ile taraftar derneği üyeliği değişkeni arasında yapılan istatistiki analizler sonucunda, sözel, fiziki ve siber zorbalık alt boyutları ile dernek üyeliği arasında alfa düzeyinde anlamlı farklılaşma bulunduğu tespit edilmiş olup, taraftar derneği üyelerinin skorlarının, dernek üyesi olmayan seyircilerin skorlarından daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 8. Spor seyircilerinin sözel, fiziksel ve siber zorbalıklarının müsabaka izleme şekli değişkenine göre analizi

Müsabaka İzleme Şekli		N	X	S.s.	F	p
Sözel Zorbalık	Oturarak ¹	564	1,9854	0,36752	1,112	0,122
	Ayakta ²	67	2,1432	1,15573		
	Önemli Pozisyonlarda Kalkarım ³	Ayağa 257	1,8723	0,63324		
	Bazen Oturarak, Bazen Ayakta ⁴	141	1,935	0,79386		
Fiziki Zorbalık	Oturarak ¹	564	1,8468	0,45721	0,983	0,164
	Ayakta ²	67	2,0435	1,20229		
	Önemli Pozisyonlarda Kalkarım ³	Ayağa 257	1,9265	0,65867		
	Bazen Oturarak, Bazen Ayakta ⁴	141	1,8484	0,81819		
Siber Zorbalık	Oturarak ¹	564	1,9266	0,38754	0,345	0,335
	Ayakta ²	67	1,9147	1,07355		
	Önemli Pozisyonlarda Kalkarım ³	Ayağa 257	1,8437	0,53742		
	Bazen Oturarak, Bazen Ayakta ⁴	141	1,8743	0,62358		

*p<0,05

Araştırmaya katılan seyircilerin zorbalık davranışları ile müsabaka izleme şekli değişkeni arasında yapılan istatistiki analizler sonucunda, sözel, fiziki ve siber zorbalık alt boyutları ile müsabaka izleme şekli değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılaşmadığı görülmüştür.

Spormetre Beden Eğitimi Farklı Branş Seyircilerinin Zorbalık ve Siber Zorbalık Davranışlarının Bazı Değişkenler Bakımından İncelenmesi ve Spor Bilimleri Dergisi Cilt:20 Sayı:3, Sayfa:168-181'de yayımlanmış olan "" başlıklı ve yazarları "Caner CENGİZ, Mehmet AYDOĞAN, Mert Mazhar ERDURAN" olan makale yazarların arasında çıkan ihtilaf ve çıkar çatışmasından dolayı geri çekilmiştir. Makale Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi'nde yayından çekilmiş/kaldırılmış olduğundan söz konusu makalenin Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi'nde yayımlanmamış sayılmasını, makale ve içeriği için Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi'nin kaynak ve referans olarak gösterilmemesini rica ederiz.

FAKLIŞMA VE SONUÇ

Spor seyircilerinin zorbalık ve siber zorbalık davranışlarının bazı değişkenlere göre incelendiği bu araştırmada yapılan analizler sonucunda elde edilen sonuçlar aşağıda belirtilmiştir.

Araştırmaya katılan spor seyircilerinin zorbalık düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasında yapılan istatistiki analizler sonucunda, "sözel zorbalık, fiziki zorbalık ve siber zorbalık" alt boyutlarında cinsiyetler arası anlamlı fark bulunmuş olup anlamlı farkın "sözel zorbalık, fiziki zorbalık ve siber zorbalık" alt boyutlarının tamamında, erkeklerin skorlarının kadınların skorlarından daha yüksek olmasından kaynaklandığı görülmüştür.

Yapılan araştırmalarda "cinsiyet değişkenine göre" Baş (2008), Kuru ve Var (2009) ve Bahadır (2006) saldırganlık davranışı gösteren bireylerin daha çok erkekler olduğunu belirtmiştir. Genç (2007) "Medyaya göre (görsel, yazılı) erkek seyircilerin daha çok ön planda olduğunu" ifade etmiştir. Ayrıca, Duyar (2011), Scheithauer ve ark. (2006), Pellegrini ve Long (2002), Kapçı (2004), Atik (2006), Genç (2007), Sipahi (2008), Satan (2006), Barboza ve ark. (2009), Atalay (2010), Ergün (2011) zorbalık davranışına erkeklerin daha fazla başvurduğunu tespit etmiştir. Siber zorbalıkla ilgili araştırmalara bakıldığında; Manap (2012), Setinkaya (2010), Burnukara ve Uçanok (2012), Eroğlu (2011), Kocatürk (2014) Çiftçi (2012), Elmas (2016), Süslü (2016), Yelci (2018), erkeklerin kadınlara oranla daha fazla siber zorbalık davranışında buldukları sonucuna ulaşmışlardır Alan yazından ve bu çalışmadan elde edilen sonuçlara bakıldığında erkeklerin kadınlara göre daha fazla zorbalık ve siber zorbalık davranışına başvurduğu görülmüştür.

Araştırmaya katılan spor seyircilerinin zorbalık düzeyleri ile yaş grubu değişkeni arasında yapılan istatistiki analizler sonucunda, sözel zorbalık, fiziki zorbalık ve siber zorbalık alt boyutlarında yaş grupları arası anlamlı fark bulunmuştur. Sözel zorbalık alt boyutunda bulunan anlamlı farkın, 18-25 yaş aralığı ile 26-31 ve 32 ve üzeri yaş aralığı skorları ve 26-31 yaş aralığı ile 32 ve üzeri yaş aralığı skorları arasında bulunan farklılaşmadan kaynaklandığı görülmektedir.

Alan yazında yapılmış benzer çalışmalara bakıldığında, Acet (1997), Çağlayan (2003), Ekşi ve Yaman (2010), Gümüşgül (2016), Bozdemir (1998), Karagözoğlu ve Ay (1996), benzer sonuçlar elde etmişlerdir. Ayrıca Ekşi ve Yaman (2010) 12-18 yaş arası ergenlerde yaş ile şiddet eğilimi arasında bir ilişki olduğu, bu yaş düzeyindeki seyircilerin şiddet eğiliminin yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Marsh (1996) yaptığı araştırmada holiganca davranışların 13-17 yaş gurubunda daha çok görülmesi bu araştırma bulgularına benzer bulgular olup destekler niteliktedir.

Araştırmaya katılan seyircilerin zorbalık düzeyleri ile eğitim durumu değişkeni arasında yapılan istatistiki analizler sonucunda, sözel zorbalık alt boyutu ile eğitim durumu değişkeni arasında istatistiksel olarak farklılaşma olduğu saptanırken, fiziki ve siber zorbalık alt boyutları ile eğitim durumu değişkeni arasında istatistiki olarak anlamlı bir fark bulunmadığı görülmüştür. Bu sonuçlar göre, sözel zorbalık alt boyutunda, eğitim düzeyi yükseldikçe, zorbalık düzeyinin azaldığı görülmektedir.

Alan yazında yapılan araştırmalara bakıldığında, Şanlı (2014) "futbol seyircilerinin eğitim seviyesi yükseldikçe saldırganlık düzeyinin azaldığını" saptamıştır. Duyar (2011) eğitim düzeyi düşüktükçe saldırganlık ve şiddet düzeylerinin arttığını bulmuştur. Bahadır (2006), izleyicilerin yüksek eğitim düzeylerinin şiddete olan eğilimlerini azalttığını ve düşük eğitim düzeylerinin

Spormetre Beden Eğitimi Farklı Branş Seyircilerinin Zorbalık ve Siber Zorbalık Davranışlarının Bazı Değişkenler Bakımından İncelenmesi ve Spor Bilimleri Dergisi Cilt:20 Sayı:3, Sayfa:168-181'de yayımlanmış olan "" başlıklı ve yazarları "Caner CENGİZ, Mehmet AYDOĞAN, Mert Mazhar ERDURAN" olan makale yazarların arasında çıkan ihtilaf ve çıkar çatışmasından dolayı geri çekilmiştir. Makale Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi'nde yayından çekilmiş/kaldırılmış olduğundan söz konusu makalenin Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi'nde yayımlanmamış sayılmasını, makale ve içeriği için Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi'nin kaynak ve referans olarak gösterilmemesini rica ederiz.

Olaylara ilişkin kavramsal çerçeveyi belirlemiştir. Kuruç (2000), şiddet olayının öncelikli izleyicilerin eğitim düzeyinin düşük olmasından kaynaklandığını ve izleyicilerin eğitim düzeyinin artmasının olaya bakış açılarını değiştirebileceğini belirtmiştir. Alanyazında araştırmamıza benzer, araştırma ve araştırma bulgularına göre futbol seyircilerinin eğitim seviyelerinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar çalışmamızı desteklemektedir.

Siber zorbalıkla ilgili araştırmalara bakıldığında; literatürde siber zorbalık ve eğitim durumu değişkeni arasında farklılaşma olup olmadığını inceleyen çalışma olmadığı görülmüş olup, bu sonucun alan yazına katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan seyircilerin zorbalık düzeyleri ile gelir durumu değişkeni arasında yapılan istatistiksel analizler sonucunda, sözel zorbalık ve fiziki zorbalık alt boyutlarında alfa düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı fark bulunurken, siber zorbalık alt boyutu ile gelir durumu değişkeni arasında anlamlı fark bulunmadığı saptanmıştır. Sözel ve fiziki zorbalık alt boyutlarında bulunan anlamlı farkın geliri olmayan ve 10001 TL ve üzeri geliri olan bireylerin skorları arasında ki farklılıktan kaynaklandığı ve 10001 TL ve üzeri olan bireylerin zorbalık düzeylerinin geliri olmayan seyircilerin zorbalık düzeylerinden düşük olduğu görülmüştür.

Yıldız ve ark. (2007), düşük gelir düzeyleri ile izleyicilerin etkinliklere katılımının artması arasında paralel bir ilişki bulmuş ve gelir düzeylerinin kişiliği ve davranışı etkilediği sonucuna varmıştır. "Balta ve Horzum (2008), Gençer (2011), Türkoglu (2013)" düşük gelirli kişilerin siber zorbalık yapma olasılığının daha yüksek olduğu sonucuna varmıştır. Bu sonuçlar, çalışmadan elde edilen bulguları destekler niteliktedir.

Araştırmaya katılan seyircilerin zorbalık düzeyleri ile spor branşı değişkeni arasında yapılan istatistiksel analizler sonucunda, sözel, fiziki ve siber zorbalık alt düzeyleri ile spor branşı değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunduğu tespit edilmiştir. Sözel zorbalık alt boyutunda, futbol ve voleybol seyircileri arasında farklılaşma görülmüş ve futbol seyircilerinin sözel zorbalık skorlarının, voleybol seyircilerinin skorlarından daha yüksek olduğu görülmüştür. Fiziki ve siber zorbalık alt boyutlarında ise futbol seyircileri ile voleybol, hentbol, basketbol ve diğer branş seyircileri skorları arasında ortaya çıkan farklılıktan kaynaklandığı görülmüştür. Buna göre fiziki ve siber zorbalık alt boyutlarında, futbol seyircilerin zorbalık skorlarının diğer branşlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Alan yazın incelendiğinde, zorbalık ve siber zorbalık düzeylerine ait çalışmaların genel de futbol seyircilerine uygulandığı görülmüştür. Bu çalışmada, farklı branşların futbol branşı ile karşılaştırılmasının alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan seyircilerin zorbalık düzeyleri ile taraftar derneği üyeliği değişkeni arasında yapılan istatistiksel analizler sonucunda, sözel, fiziki ve siber zorbalık alt boyutları ile dernek üyeliği arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılaşma bulunduğu tespit edilmiş olup, taraftar derneği üyelerinin skorlarının, dernek üyesi olmayan seyircilerin skorlarından daha yüksek olduğu görülmüştür.

Spor seyircilerinin zorbalık davranışları ile bir taraftar derneğine üye olma durumlarına yönelik araştırmalar incelendiğinde; Şanlı (2014) taraftar derneklerine üyeliği bulunanların, üyeliği bulunmayanlara oranla zorbalık düzeylerinin yüksek olduğunu saptamıştır. Edilgen Saldırganlık, Atılgan Saldırganlık ve Yıkıcı Saldırganlık açısından dernek üyeliği bulunan taraftarların saldırganlıkları orta düzeyde saptanmıştır (Albayrak, 2016). Koçer (2012) derneğe üye olan taraftarların şiddet ve holiganlık düzeylerinin yüksek olduğunu tespit etmiştir. Tribün

Spormetre Beden Eğitimi Farklı Branş Seyircilerinin Zorbalık ve Siber Zorbalık Davranışlarının Bazı Değişkenler Bakımından İncelenmesi ve Spor Bilimleri Dergisi Cilt:20 Sayı:3, Sayfa:168-181'de yayımlanmış olan "" başlıklı ve yazarları "Caner CENGİZ, Mehmet AYDOĞAN, Mert Mazhar ERDURAN" olan makale yazarların arasında çıkan ihtilaf ve çıkar çatışmasından dolayı geri çekilmiştir. Makale Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi'nde yayımdan çekilmiş/kaldırılmış olduğundan söz konusu makalenin Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi'nde yayımlanmamış sayılması, makale ve içeriği için Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi'nin kaynak ve referans olarak gösterilmemesini rica ederiz.

Olaylarının da birçok ve birçok özelliğinin farkına varıldığı konusu uzmanlar tarafından (2006) saldırganlık davranışlarındaki artışı, şiddet ve saldırgan içerikli tribün olaylarının yaşandığını ve bu durumun Çarşı taraftar grubu içinde söz konusu olduğunu belirtmiştir.

Araştırmaya katılan seyircilerin zorbalık davranışları ile müsabaka izleme şekli değişkeni arasında yapılan istatistiki analizler sonucunda, sözel, fiziki ve siber zorbalık alt boyutları ile müsabaka izleme şekli değişkeni arasında farklılaşma bulunmadığı görülmüştür.

Alan yazın incelendiğinde, zorbalık ve siber zorbalık davranışı ile müsabaka izleme şekli arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışma bulunmadığı görülmüş olup, bu çalışmanın alan yazına katkıda bulunacağı ve kaynak olarak yarar sağlayacağı düşünülmektedir.

Yapılan araştırmadan elde edilen sonuçlar dâhilinde, spor seyircilerine ve sporun diğer paydaşlarına aşağıda bulunan önerilerde bulunulması mümkündür.

- Zorbalık davranışının spor alanında en aza indirgenmesi adına okul döneminin başlaması ile birlikte öğrencilere ve ailelerine zorbalığı önleyici eğitimler verilebilir.
- Özellikle zorbalık ve siber zorbalık davranışlarının en yoğun olduğu branş olan futbolda zorbalığı önlemek amacıyla gerek müsabaka öncesi stadyumlarda gerek ise taraftar dernekleri içerisinde belirli aralıklarla zorbalığı ve siber zorbalığı önleyici içeriklerle kamu da farkındalık yaratılarak zorbalığın azalması sağlanabilir.
- Siber zorbalığın engellenmesi adına, sosyal medya platformlarından sosyal medya kullanma hakkında etik olan ve olmayan davranışlarla ilgili sürekli kamu spotu içerikleri yayınlanması siber zorbalığı azaltabilir.

KAYNAKLAR

Acet, M. (1997). *Futbol seyircisinin sosyo-kültürel yapısının şiddet eylemine etkisi voleybol ve basketbol seyircileri ile karşılaştırılması*. Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi. İstanbul.

Aktepe, E. (2013). Ergenlerde siber zorbalık ve siber mağduriyet. *New/Yeni Symposium Journal*, 51(1), 31-36.

Albayrak, V. (2016). *Elâzığ spora bağlı taraftar dernek üyelerinin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi. Elâzığ

Arıcak, O. T. (2009). Psychiatric symptomatology as a predictor of cyberbullying among university students. *Eurasian Journal of Educational Research*, 34, 167-184. doi:10.1016/j.neuropharm.2005.02.010

Arıcak, O. T. (2011). Siber zorbalık: Gençlerimizi bekleyen yeni tehlike. *Kariyer Penceresi*, 2(6), 10-12.

Arıkan, R. (2004). *Araştırma Teknikleri ve Rapor Hazırlama*. Ankara: Asil Yayın.

Arlı, M., Nazik, H. (2001). *Bilimsel Araştırmaya Giriş*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Atik, G. (2006). *İlköğretim ikinci kademe öğrencileri arasındaki zorbalık davranışını yordamada, denetim odağı, benlik saygısı, aile stili, yalnızlık ve akademik başarının rolü*. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Bölümü. Yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi. Ankara.

Bahadır, Z. (2006) *Futbol seyircisinin sosyo-kültürel yapısının şiddet eylemine etkisi*. Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi. Niğde.

Spormetre Beden Eğitimi Farklı Branş Seyircilerinin Zorbalık ve Siber Zorbalık Davranışlarının Bazı Değişkenler Bakımından İncelenmesi ve Spor Bilimleri Dergisi Cilt:20 Sayı:3, Sayfa:168-181'de yayınlanmış olan "" başlıklı ve yazarları "Caner CENGİZ, Mehmet AYDOĞAN, Mert Mazhar ERDURAN" olan makale yazarların arasında çıkan ihtilaf ve çıkar çatışmasından dolayı geri çekilmiştir. Makale Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi'nde yayından çekilmiş/kaldırılmış olduğundan söz konusu makalenin Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi'nde yayınlanmamış sayılmasını, makale ve içeriği için Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi'nin kaynak ve referans olarak gösterilmemesini rica ederiz.

Dağ, M. (2009). *Futbol fanatizmi ve takım özdeşleşmesi (Konyaspor Örneği)*. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi. Ankara.

Betts, L. R. (2015). Cyber bullying behaviours. Encyclopedia of Information Science and Technology içinde (ss. 6727–6735). doi:10.4018/978-1-4666-5888-2.ch661

Bozdemir, M. (1998). *Futbol fanatizminin sosyolojik açıdan tahlili*. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi. İstanbul.

Bridge, B. (2010). *Zorbalık-Mobbing: Bilinmeyen çeşitleri ve çözümleri*, 2. Baskı, Beyaz Yayınları, İstanbul.

Burnukara, P, Uçanok, Z. (2012). Okul ortamı ve sanal ortamda meydana gelen akran zorbalığı ne ölçüde örtüşüyor?, *Türk Psikoloji Dergisi*, 27(69), 81-96.

Çağlayan, H. S. (2003). *Futbol Seyircisinin Sosyo-Ekonomik Kültürel Yapısının Şiddet Eğilimindeki Rolü: Konyaspor Örneği*, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi. Konya.

Çakır-Balta, Ö., Horzum, M.B. (2008). Web tabanlı öğretim ortamındaki öğrencilerin internet bağımlılığını etkileyen faktörler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 41(1), 187-205

Çetinkaya, B. (2010). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinde siber zorbalığın yaygınlığı*. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi. Konya.

Çiftçi, H. (2015). *Lise öğrencilerinin siber zorbalık eğilimlerinin facebook tutumu ile ilişkisinin incelenmesi*. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Ana Bilim Dalı. Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi. İstanbul.

Deniz, M.E., Dilmaç, B., Arıca, O.T. (2009). Engelli çocuğa sahip olan ebeveynlerin durumluk-sürekli kaygı ve yaşam doyumlarının incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6, 1.

Dooley, J. J., Pyzalski, J., Cross, D. S. (2009). Cyberbullying versus face-to-face bullying: a theoretical and conceptual review. *Journal of Psychology*, 217(4), 182-188

Duyar, D. (2011) *Futbol seyircisinde saldırganlık davranışlarının incelenmesi*. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

Ekşi, H, Yaman, E. (2010). *Çocuk ve ergende şiddet*. Kaknüs Yayınları. İstanbul.

Elmas, B. (2016). *Öğretmen adaylarının siber zorbalık ve siber mağduriyet algı düzeylerinin incelenmesi*. Fen Bilimleri Enstitüsü, İnternet ve Bilişim Teknolojileri Yönetimi Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi. Afyon.

Eroğlu, Y. (2011). *Koşullu öz-değer, riskli internet davranışları ve siber zorbalık / mağduriyet arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim 114 Bilimleri Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi. Sakarya.

Genç, C. (2007). *Genel liselerde akran zorbalığı ve yönetimi*. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi. Malatya.

Gençer, S. L. (2011). *Ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık durumlarının internet kullanım profilleri ve demografik özelliklere göre farklılıklarının incelenmesi*. Fen Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Teknolojileri Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi. Isparta.

Gümüştül, O. (2016). *Futbol seyircilerinde saldırganlık, şiddet ve holiganizme yönelik davranışların önlenmesinde serbest zaman etkinliklerine katılım etkisinin incelenmesi*, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Doktora Tezi, Dumlupınar Üniversitesi. Kütahya.

Spormetre Beden Eğitimi Farklı Branş Seyircilerinin Zorbalık ve Siber Zorbalık Davranışlarının Bazı Değişkenler Bakımından İncelenmesi ve Spor Bilimleri Dergisi Cilt:20 Sayı:3, Sayfa:168-181'de yayınlanmış olan "" başlıklı ve yazarları "Caner CENGİZ, Mehmet AYDOĞAN, Mert Mazhar ERDURAN" olan makale yazarların arasında çıkan ihtilaf ve çıkar çatışmasından dolayı geri çekilmiştir. Makale Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi'nde yayından çekilmiş/kaldırılmış olduğundan söz konusu makalenin Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi'nde yayınlanmamış sayılmasını, makale ve içeriği için Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi'nin kaynak ve referans olarak gösterilmemesini rica ederiz.

http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res%49E00E6D8133EF935A1575BC0A9629C8B63&scp%41&sq%4&st%4nyt adresinden erişilmiştir.

Karagözoğlu, C., Ay, S. M. (1999). Futbol seyircisinde saldırganlık eğilimleri (İstanbul örneği). *Hacettepe Üniversitesi Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 6(3), 27-31

Kocatürk, M. (2014). *Ortaokul öğrencilerinde akran zorbalığı ile siber zorbalık arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi. İstanbul

Koçer, M. (2012). Futbol derneklerine üye olan taraftarların şiddet ve holiganizm eğilimlerinin belirlenmesi: Kayseri örneği. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(32), 111-35.

Kurtiç, N. (2006). *Futbol seyircisini saldırganlığa iten psiko-sosyal nedenler (Sakarya İli Örneği)*. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi. Sakarya.

Kuru, E., Var, L. (2009). Futbol seyircilerinin spor alanlarındaki saldırganlık davranışları hakkında betimsel bir çalışma (Kırşehir İli Örneği). *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 141-53.

Li, Q. (2007). New bottle but old wine: A research of cyberbullying in schools. *Computers in human behavior*, 23(4), 1777-1791.

Manap, A. (2012). *İlköğretim ikinci kademe öğrencileri ve siber zorbalık: Samsun ili örneği*. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi. Samsun.

Patchin, J.W., Hinduja, S. (2006). Bullies move beyond the school yard: A preliminary look at cyber bullying. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 4(2), 148-169.

Pellegrini, A. D, Long, J. D. (2002). A longitudinal study of bullying, dominance and victimization during the transition from primary school through secondary school. *British Journal Of Developmental Psychology*, 20 (2), 259-80.

Rigby, K. (2007). *Bullying in Schools: and What to Do About It*. Victoria: Acer Press

Scheithauer, H., Hayer, T., Petermann, F., Jugert, G. (2006). Physical, verbal and relational forms of bullying among german students: Age, trends, gender differences and correlates. *Aggressive Behavior*, 32, 261-75.

Shariff, S., Hoff, D. L. (2007). Cyber bullying: Clarifying legal boundaries for school supervision in cyberspace. *International Journal of Cyber Criminology*, 1(1), 76-118.

Süslü, D. P. (2016). *Lise öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyetin benlik saygısı anne baba ve akran ilişkileri açısından incelenmesi*. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı. Doktora Tezi, İstanbul Maltepe Üniversitesi. İstanbul.

Şanlı, S. (2014). *Futbol müsabakalarında olaylarda yer alan seyircilerin saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi. Ankara.

Tokunaga, R. S. (2010) Following you home from school: A critical review and sythesis of this research on cyberbullying victimization. *Computers in Human Behavior*; 26, 277-287.

Topçu, Ç.,Erdur-Baker, Ö. (2007). Geleneksel akran zorbalığının, siber zorbalığının ve bu iki tip zorbalık türü arasındaki ilişkinin toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi. 16. *Ulusal Eğitim Bilimleri Kongre Kitabı. Tokat*.

Türkoğlu, S. (2013). *Ergenlerin problemleri internet kullanımları ile siber zorbalık eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi. İstanbul.

Utkulu, C, Tanrıku, L, Demirel, H. İ., Kuzucu, M. (2007). Şiddet İçermeyen Eğitim, MEB Yaygın Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü Araştırma Raporu, Ankara.

Spormetre Beden Eğitimi Farklı Branş Seyircilerinin Zorbalık ve Siber Zorbalık Davranışlarının Bazı Değişkenler Bakımından İncelenmesi ve Spor Bilimleri Dergisi Cilt:20 Sayı:3, Sayfa:168-181'de yayımlanmış olan "" başlıklı ve yazarları "Caner CENGİZ, Mehmet AYDOĞAN, Mert Mazhar ERDURAN" olan makale yazarların arasında çıkan ihtilaf ve çıkar çatışmasından dolayı geri çekilmiştir. Makale Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi'nde yayından çekilmiş/kaldırılmış olduğundan söz konusu makalenin Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi'nde yayımlanmamış sayılması, makale ve içeriği için Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi'nin kaynak ve referans olarak gösterilmemesini rica ederiz.

Van der Ven, S., & Augustijn, M. (2010). *The effects of bullying, peer rejection and child health*, Symposium Special Needs, Elsevier Ltd, 20-7.

Yelci H. (2018). *Ortaokul öğrencilerinde siber zorbalık ile saldırganlık ilişkisinin incelenmesi*. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi. İstanbul.

Yıldız M, Fişekçioğlu İB, Çağlayan HS, Tekin M, Şirin EF, Akyüz M. (2007). Futbol seyircisinin sosyoekonomik yapısının şiddete etkisi (Karaman spor örneği). *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 145-57.

Willard, N. (2007). *Cyberbullying and cyberthreats: Responding to the challenge of online social aggression, threats and distress* (3. bs.). Champaign: Research Pres.

GERİ ÇEKİLMİŞTİR